

PRAWO FINANSÓW PUBLICZNYCH

z kazusami i pytaniami

redakcja naukowa Wiesława Miemiec

Dobrośława Antonów, Paweł Borszowski, Andrzej Huchla
Katarzyna Kopyściańska, Marek Kopyściański, Rafał Kowalczyk
Paweł Lenio, Mateusz Lewandowski, Wiesława Miemiec
Przemysław Pest, Krystyna Sawicka, Witold Michał Srokosz
Michał Stawiński, Patrycja Zawadzka

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

2

PRAWO FINANSÓW PUBLICZNYCH

z kazusami i pytaniami

redakcja naukowa **Wiesława Miemiec**

Dobrośława Antonów, Paweł Borszowski, Andrzej Huchla
Katarzyna Kopyściańska, Marek Kopyściański, Rafał Kowalczyk
Paweł Lenio, Mateusz Lewandowski, Wiesława Miemiec
Przemysław Pest, Krystyna Sawicka, Witold Michał Srokosz
Michał Stawiński, Patrycja Zawadzka

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

2

Stan prawny na 31 grudnia 2019 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne i łamanie

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały opracowali:

Dobrośława Antonów II.4; V.3

Paweł Borszowski III.1; III.2

Andrzej Huchla XIII

Katarzyna Kopyściańska IV.2; IV.3; VIII.3; VIII.4

Marek Kopyściański IV.4; IV.5

Rafał Kowalczyk V.5; VII.5; VII.6

Paweł Lenio III.3; III.4; III.5; III.6; III.7; VIII.5; VIII.6; XII

Mateusz Lewandowski X

Wiesława Miemieć I.4; I.5; II.1; V.4; VII.1

Przemysław Pest IV.1; V.1; V.2; XI

Krystyna Sawicka I.1; I.2; I.3; II.2; II.3; II.6; VII.2; VII.3; VII.4; VII.7; VII.8

Witold Michał Srokosz V.6; IX.1; IX.2

Michał Stawiński VIII.1; VIII.2

Patrycja Zawadzka II.5; VI; IX.3; IX.4; IX.5

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-364-2

2. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wykaz najważniejszych aktów normatywnych	15
Wstęp	17
Rozdział I	
System prawa finansów publicznych	19
1. Pojęcie i funkcje finansów publicznych	19
1.1. Publiczne zasoby pieniężne i stosunki finansowe jako elementy finansów publicznych	21
1.2. Polityka finansowa jako element finansów publicznych	22
1.3. System finansowy jako element finansów publicznych	25
1.4. Funkcje finansów publicznych	27
1.5. Pojęcie i zakres prawa finansów publicznych	30
2. Finanse publiczne a finanse prywatne	33
3. Prawo finansów publicznych a inne gałęzie prawa	35
4. Źródła prawa finansów publicznych	37
5. Finanse publiczne a Skarb Państwa	45
Kazusy	50
Pytania kontrolne	50
Literatura	50
Rozdział II	
Podstawy prawne finansów publicznych	52
1. Środki publiczne	52
2. Zasady ogólne finansów publicznych	62
3. Zasady realizowania gospodarki finansowej przez jednostki sektora finansów publicznych	72
4. Odpowiedzialność i kontrola w sektorze finansów publicznych	82

5. Najwyższa Izba Kontroli jako naczelny organ kontroli państwowej	89
6. Audyt wewnętrzny w jednostkach sektora finansów publicznych	93
Kazusy	98
Pytania kontrolne	99
Źródła prawa	99
Literatura	99

Rozdział III

Jednostki sektora finansów publicznych	101
1. Regulacja jednostek sektora finansów publicznych	101
2. Jednostka budżetowa	104
3. Samorządowe zakłady budżetowe	109
4. Agencje wykonawcze	112
5. Instytucje gospodarki budżetowej	114
6. Państwowe fundusze celowe	116
7. Państwowe i samorządowe osoby prawne	118
Kazusy	119
Pytania kontrolne	120
Źródła prawa	121
Literatura	121

Rozdział IV

Budżet państwa i inne publiczne plany finansowe	122
1. Budżet państwa	122
1.1. Geneza i ewolucja budżetu państwa	122
1.2. Konstytucyjne podstawy budżetu państwa	123
1.3. Pojęcie budżetu państwa oraz ustawy budżetowej	124
1.4. Zasady budżetowe	127
1.5. Dochody i wydatki budżetu państwa	131
2. Budżet zadaniowy	136
3. Wieloletni Plan Finansowy Państwa	142
4. Budżet środków europejskich	146
5. Wieloletnie ramy finansowe Unii Europejskiej a budżet Unii Europejskiej	154
Kazusy	162
Pytania kontrolne	164
Literatura	164

Rozdział V

Procedura budżetowa w zakresie budżetu państwa	166
1. Pojęcie procedury budżetowej i jej etapy	166
2. Opracowanie projektu i uchwalenie budżetu państwa	171
3. Zasady wykonywania budżetu państwa	180

4. Zmiany budżetu i zmiany w budżecie w trakcie jego wykonywania	185
4.1. Przeniesienie planowanych wydatków w budżecie państwa	186
4.2. Przeniesienie planowanych wydatków w budżecie środków europejskich	188
4.3. Zwiększenie planowanych wydatków z rezerw budżetowych	189
4.4. Blokowanie planowanych wydatków budżetowych	192
4.5. Blokowanie planowanych wydatków w przypadku zagrożenia realizacji ustawy budżetowej	194
5. Sprawozdawczość i kontrola wykonania budżetu państwa	194
6. Kasowa obsługa budżetu państwa	198
Kazusy	200
Pytania kontrolne	201
Literatura	202

Rozdział VI

Dług publiczny i deficyt budżetowy państwa	203
1. Pojęcie długu publicznego	203
2. Dług publiczny a deficyt budżetowy	211
3. Konstytucyjny limit zadłużenia	215
4. Procedury sanacyjne	218
5. Źródła finansowania długu publicznego i deficytu budżetowego	225
Kazusy	233
Pytania kontrolne	234
Literatura	234

Rozdział VII

Prawo finansów publicznych sektora samorządowego	235
1. Decentralizacja finansów publicznych a samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego	235
2. Pojęcie i źródła prawa finansów sektora samorządowego	239
3. Budżet jednostek samorządu terytorialnego i wieloletnia prognoza finansowa	245
3.1. Pojęcie budżetu	245
3.2. Uchwała budżetowa jako podstawa prowadzenia gospodarki finansowej	250
3.3. Wieloletnia prognoza finansowa	258
4. Procedura budżetowa jednostek samorządu terytorialnego	265
4.1. Etapy procedury budżetowej	265
4.2. Opracowanie projektu budżetu	267
4.3. Opiniowanie przez regionalną izbę obrachunkową projektu uchwały budżetowej oraz możliwości sfinansowania deficytu	276
4.4. Uchwała o prowizorium budżetowym	279
4.5. Podjęcie uchwały budżetowej	279

4.6. Procedura wykonywania budżetu	286
4.7. Procedura zatwierdzania wykonania budżetu	303
5. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	307
5.1. Dochody jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu normatywnym	307
5.2. Dochody własne	308
5.3. Subwencja ogólna	313
5.4. Dotacje celowe	316
6. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego	319
7. Dług publiczny i deficyt budżetowy jednostki samorządu terytorialnego	322
7.1. Dług jednostki samorządu terytorialnego jako element państwowego długu publicznego	322
7.2. Deficyt budżetowy jednostki samorządu terytorialnego i źródła jego finansowania	323
7.3. Dług jednostki samorządu terytorialnego	331
8. Nadzór i kontrola gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego przez regionalne izby obrachunkowe	338
8.1. Status i zadania regionalnych izb obrachunkowych	338
8.2. Działalność nadzorcza	341
8.3. Działalność kontrolna regionalnych izb obrachunkowych	347
8.4. Działalność opiniodawcza regionalnych izb obrachunkowych	354
8.5. Pozostała działalność regionalnych izb obrachunkowych	358
Kazusy	360
Pytania kontrolne	362
Literatura	363
 Rozdział VIII	
Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	365
1. Pojęcie i charakter prawny odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	365
2. Zasady ogólne odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	366
3. Zakres podmiotowy odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	370
4. Zakres przedmiotowy odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	373
5. Organy właściwe w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych	377
6. Podstawowe zasady postępowania w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych	379
Kazusy	387
Pytania kontrolne	388
Literatura	389

Rozdział IX

Publiczne prawo bankowe i prawo rynku finansowego	390
1. Prawo bankowe a prawo rynku finansowego	390
2. Instytucje finansowe	392
2.1. Pojęcie instytucji finansowej	392
2.2. Rodzaje instytucji finansowych w szerokim znaczeniu	397
3. Nadzór finansowy	410
4. Wybrane aspekty organizacji i działalności Narodowego Banku Polskiego	421
5. Podstawowe uwarunkowania publicznoprawne funkcjonowania systemu bankowego	430
5.1. Publicznoprawne podstawy działalności banku	430
5.2. Rola Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w systemie bankowym	433
Kazusy	437
Pytania kontrolne	438
Źródła prawa	438
Literatura	439

Rozdział X

Podstawowe elementy prawa walutowego i prawa dewizowego	440
1. Prawo walutowe	440
2. Pojęcie i podmioty prawa dewizowego	441
3. Pojęcie wartości dewizowych oraz krajowych środków płatniczych	443
4. Obrót wartościami dewizowymi	444
5. Zezwolenia dewizowe	447
6. Działalność kantorowa	448
7. Podstawowe obowiązki w zakresie obrotu wartościami dewizowymi	449
8. Kontrola wykonywana przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego	450
Kazusy	451
Pytania kontrolne	452
Źródła prawa	452
Literatura	452

Rozdział XI

Podstawowe zasady finansowania zamówień publicznych	453
1. Środki publiczne jako źródło finansowania zadań z zakresu zamówień publicznych	453
2. Zasady dokonywania wydatków publicznych przeznaczonych na finansowanie zamówień publicznych	457
3. Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych związana z realizacją zamówień publicznych	462
Kazusy	469
Pytania kontrolne	469
Literatura	470

Rozdział XII**Podstawowe zasady finansowania ubezpieczeń społecznych**

i zdrowotnych	471
1. Ubezpieczenia społeczne	471
2. Ubezpieczenie zdrowotne	478
Kazusy	483
Pytania kontrolne	484
Źródła prawa	484
Literatura	484

Rozdział XIII

Zasady i zakres gospodarki finansowej przedsiębiorstw państwowych	485
1. Zakres regulacji gospodarki finansowej przedsiębiorstw państwowych	485
2. Fundusze odzwierciedlające wartość majątku przedsiębiorstw państwowych	487
3. Fundusze tworzone w ciężar kosztów działalności	488
4. Podział zysku przedsiębiorstw państwowych i tworzenie funduszy z zysku	491
5. Wpłaty z zysku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa	493
Kazusy	493
Pytania kontrolne	494
Źródła prawa	494
Literatura	494

Odpowiedzi do kazusów i pytań kontrolnych	497
Rozdział I	497
Rozdział II	500
Rozdział III	504
Rozdział IV	506
Rozdział V	511
Rozdział VI	516
Rozdział VII	518
Rozdział VIII	528
Rozdział IX	532
Rozdział X	535
Rozdział XI	536
Rozdział XII	537
Rozdział XIII	540

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 2013/36/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z 26.06.2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz.Urz. UE L 176, s. 338, ze zm.)
- EKSL – Europejska Karta Samorządu Lokalnego, sporządzona w Strasburgu 15.10.1985 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607 ze sprost.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
- n.p.z.p. – ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. poz. 2019)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 2357)
- pr. dew. – ustawa z 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 160)
- p.z.p. – ustawa z 29.01.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1843)
- rozporządzenie nr 575/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.Urz. UE L 176, s. 1, ze zm.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47, ze sprost.)
- u.BFG – ustawa z 10.06.2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz.U. z 2019 r. poz. 795 ze zm.)
- u.d.j.s.t. – ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1530 ze zm.)
- u.d.u.r. – ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2019 r. poz. 381 ze zm.)

- u.f.b.s. – ustawa z 7.12.2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2018 r. poz. 613 ze zm.)
- u.f.i. – ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 1355 ze zm.)
- u.f.p. – ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.)
- u.g.f.p.p. – ustawa z 31.01.1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2069)
- u.g.k. – ustawa z 20.12.1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U. z 2019 r. poz. 712 ze zm.)
- u.g.n. – ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.)
- u.k.k. – ustawa z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1083)
- u.NBP – ustawa z 29.08.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1810)
- u.NIK – ustawa z 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2019 r. poz. 489 ze zm.)
- u.n.m. – ustawa z 5.08.2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 483)
- u.n.r.f. – ustawa z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 298 ze zm.)
- u.o.f.f.e. – ustawa z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1906 ze zm.)
- u.o.i.f. – ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 2286 ze zm.)
- u.o.n.d.f. – ustawa z 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1440)
- u.r.i.o. – ustawa z 7.10.1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 2137)
- u.s.g. – ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.)
- u.s.k.o.k. – ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 2412)
- u.s.p. – ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 511 ze zm.)
- u.s.u.s. – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.)
- u.s.w. – ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2019 r. poz. 512 ze zm.)
- u.ś.o.z. – ustawa z 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1373 ze zm.)
- u.u.p. – ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2019 r. poz. 659 ze zm.)
- u.u.s.r. – ustawa z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2019 r. poz. 299 ze zm.)
- u.z.z.m.p. – ustawa z 16.12.2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1302 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

AUWr	– Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. NDFP	– Biuletyn orzecznictwa w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych
FK	– Finanse Komunalne
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz. MF	– Dziennik Urzędowy Ministra Finansów
Dz.Urz. MI	– Dziennik Urzędowy Ministra Infrastruktury
Dz.Urz. MRiF	– Dziennik Urzędowy Ministra Rozwoju i Finansów
Dz.Urz. NBP	– Dziennik Urzędowy Narodowego Banku Polskiego
Dz.Urz. UE/WE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich
M.P.	– Monitor Polski
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
PB	– Prawo Bankowe
PiP	– Państwo i Prawo
ST	– Samorząd Terytorialny

Inne

BFG	– Bankowy Fundusz Gwarancyjny
BGK	– Bank Gospodarstwa Krajowego
BŚE	– budżet środków europejskich
CIT	– podatek dochodowy od osób prawnych
EBC	– Europejski Bank Centralny
EFTA	– European Free Trade Association (Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu)
EOG	– Europejski Obszar Gospodarczy
FRD	– Fundusz Rezerwy Demograficznej
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
GKO	– Główna Komisja Orzekająca w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych
j.s.t.	– jednostka/jednostki samorządu terytorialnego
KE	– Komisja Europejska
KNF	– Komisja Nadzoru Finansowego
KPRM	– Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
KRRIO	– Krajowa Rada Regionalnych Izb Obrachunkowych
KRUS	– Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
KSF	– Komitet Stabilności Finansowej
MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
MRiF	– Minister Rozwoju i Finansów
NBP	– Narodowy Bank Polski

NFZ	– Narodowy Fundusz Zdrowia
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OFE	– otwarte fundusze emerytalne
PKB	– produkt krajowy brutto
PIT	– podatek dochodowy od osób fizycznych
RIO	– regionalna izba obrachunkowa
RM	– Rada Ministrów
RPP	– Rada Polityki Pieniężnej
SFP	– sektor finansów publicznych
SKOK	– spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa
SN	– Sąd Najwyższy
TFI	– towarzystwo funduszy inwestycyjnych
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UE	– Unia Europejska
URK	– unia rynków kapitałowych
WE	– Wspólnoty Europejskie
WPF	– wieloletnia prognoza finansowa
WPPF	– Wieloletni Plan Finansowy Państwa
WRF	– wieloletnie ramy finansowe
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH AKTÓW NORMATYWNYCH

– prawa międzynarodowego:

Europejska Karta Samorządu Lokalnego z 15.10.1985 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607 ze sprost.)

– prawa Unii Europejskiej:

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z 26.06.2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz.Urz. UE L 176, s. 338 ze zm.)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.Urz. UE L 176, s. 1, ze zm.)

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47, ze sprost.)

Traktat o Unii Europejskiej z 7.02.1992 r. (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13)

– prawa krajowego:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)

Ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1285 ze zm.)

Ustawa z 31.01.1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2069)

Ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.)

Ustawa z 7.10.1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 561 ze zm.)

Ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r. poz. 351)

Ustawa z 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2019 r. poz. 489 ze zm.)

Ustawa z 20.12.1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U. z 2019 r. poz. 712 ze zm.)

Ustawa z 29.08.1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1771 ze zm.)

Ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 2357)

Ustawa z 29.08.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1810)

Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2019 r. poz. 900 ze zm.)

Ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 511 ze zm.)

Ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2019 r. poz. 512 ze zm.)

Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)

- Ustawa z 7.12.2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2018 r. poz. 613 ze zm.)
- Ustawa z 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 160)
- Ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1530 ze zm.)
- Ustawa z 29.01.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1843)
- Ustawa z 19.03.2004 r. – Prawo celne (Dz.U. z 2019 r. poz. 1169)
- Ustawa z 30.04.2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz.U. z 2018 r. poz. 362 ze zm.)
- Ustawa z 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1440)
- Ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 2286 ze zm.)
- Ustawa z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 298 ze zm.)
- Ustawa z 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2019 r. poz. 1295)
- Ustawa z 19.12.2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1445 ze zm.)
- Ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.)
- Ustawa z 29.08.2009 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1241 ze zm.)
- Ustawa z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1083)
- Ustawa z 15.07.2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz.U. Nr 185, poz. 1092 ze zm.)
- Ustawa z 11.07.2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. z 2018 r. poz. 1431 ze zm.)
- Ustawa z 5.08.2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 483)
- Ustawa z 10.06.2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz.U. z 2019 r. poz. 795 ze zm.)
- Ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2019 r. poz. 1115 ze zm.)

WSTĘP

Niniejszy podręcznik prawa finansów publicznych jest drugim już wydaniem, zaktualizowanym, poprawionym i uzupełnionym. To zbiorowe dzieło pracowników naukowych Katedry Prawa Finansowego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, którego pierwsze wydanie ukazało się w 2018 r., jest odpowiedzią zarówno na postępujący rozwój tej tak ważnej gałęzi prawa, jak i na wciąż zmieniające się otoczenie prawne. Znaczna część ustaw kształtujących porządek prawny w dziedzinie finansów publicznych została znowelizowana. Od momentu opublikowania podręcznika tylko ustawa o finansach publicznych została znowelizowana aż 14 razy. Konieczna stała się zatem aktualizacja podręcznika. Został on ponadto uzupełniony o podstawowe elementy prawa walutowego i prawa dewizowego, a także kwestie kontroli finansów publicznych w związku z działalnością Najwyższej Izby Kontroli jako naczelnego organu kontroli państwowej.

Samo pojęcie finansów publicznych nie zostało w literaturze przedmiotu zdefiniowane normatywnie. Jest ono nadal przedmiotem dyskusji i kontrowersji. Zakres działalności publicznej jednostek sektora finansów publicznych wciąż jest poszerzany, co stwarza uzasadnione przesłanki wyodrębnienia prawa finansów publicznych w miejsce tradycyjnie pojmowanego prawa finansowego. Przemawia za tym coraz mniejsza spójność norm prawnofinansowych wynikająca z silniejszych powiązań niektórych regulacji prawa finansowego z instytucjami spoza jego zakresu.

W podręczniku przyjęto szerokie ujęcie prawa finansów publicznych. Uznano, że stanowi ono kompleksową gałąź prawa publicznego, której przedmiotem jest całokształt publicznych stosunków finansowych zachodzących w związku z gromadzeniem i rozdyponowywaniem publicznych środków pieniężnych przez państwo, jednostki samorządu terytorialnego i inne jednostki sektora finansów publicznych. W obrębie tak rozumianego prawa finansów publicznych znajdują się przede wszystkim: regulacje prawa budżetowego, dochodów i wydatków publicznych, deficytu i długu publicznego, zasady gospodarki finansowej Unii Europejskiej, a także unormowania o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Nie uwzględniono natomiast bardzo obszernej problematyki prawa podatkowego, która stanowi przedmiot odrębnego opracowania.

Ze względu na dostrzeżone potrzeby dydaktyczne i mając na uwadze szeroki zakres działalności dydaktycznej realizowanej przez pracowników Katedry, w podręczniku omówiono także zagadnienia publicznych aspektów prawa bankowego i rynku finansowego, prawa walutowego i dewizowego, wybrane problemy finansowania zamówień publicznych i ubezpieczeń społecznych, a także zasady i zakres gospodarki finansowej przedsiębiorstw państwowych.

Podręcznik adresowany jest przede wszystkim do studentów prawa, administracji i ekonomii, do doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych. Ideą, która przyświecała autorom, było przekazanie w sposób możliwie przejrzysty skomplikowanych zagadnień prawa finansów publicznych z wyeksponowaniem kluczowych kwestii. Mają temu służyć zarówno układ treści, jak i sposób zredagowania kładący nacisk na stosowanie prawa w praktyce, np. znajdujące się na końcu każdego rozdziału kazusy, które Czytelnik może samodzielnie rozwiązać. Jako uzupełnienie treści każdego rozdziału zostały zamieszczone zestaw pytań kontrolnych pomocnych w utrwaleniu wiedzy oraz spis polecanej literatury. Zmianą w porównaniu z pierwszym wydaniem tego dzieła jest zamieszczenie do każdego kazusu i pytania kontrolnego szkicu odpowiedzi bądź wskazówek, w którym miejscu treści tomu znajduje się materiał ułatwiający sformułowanie poprawnej odpowiedzi.

W podręczniku uwzględniono obowiązujące akty normatywne, poglądy nauki prawa oraz wybrane orzecznictwo. Tom został poprzedzony wykazem używanych skrótów oraz wykazem najważniejszych aktów prawnych powoływanych w treści podręcznika.

Podręcznik uwzględnia stan prawny na 31.12.2019 r.

Wiesława Miemieć

Rozdział I

SYSTEM PRAWA FINANSÓW PUBLICZNYCH

Słowa kluczowe: finanse, stosunki i zjawiska finansowe, publiczne zasoby pieniężne, polityka finansowa, instytucje prawnofinansowe, finanse publiczne, źródła prawa finansów publicznych, wewnętrzne i zewnętrzne źródła prawa finansów publicznych, hierarchia źródeł prawa, prawo unijne jako źródło prawa finansów publicznych, Skarb Państwa, Prokuratoria Generalna, mienie państwowe, majątek państwa, budżet państwa, fundusze celowe

1. Pojęcie i funkcje finansów publicznych

Termin „**finanse**” w języku potocznym jest powszechnie utożsamiany z posiadanymi środkami pieniężnymi. W ekonomii, prawie oraz literaturze prawno-ekonomicznej poglądy związane z pojęciem, charakterem i funkcjami finansów są bardziej zróżnicowane. Finanse to rodzaj stosunków społecznych o charakterze ekonomicznym. **Stosunki finansowe** (finanse) można wyodrębnić z całokształtu stosunków ekonomicznych w oparciu o kryterium ich związku z pieniądzem. Zewnętrznym przejawem stosunków finansowych jest ruch pieniądza, tj. dochody (przychody) i wydatki (rozchody) pieniężne oraz będący ich konsekwencją przepływ strumieni pieniężnych pomiędzy uczestnikami tych stosunków¹. Treść materialną stosunków finansowych stanowią zatem **zjawiska finansowe**, tj. zjawiska polegające na przepływie środków pieniężnych pomiędzy różnymi podmiotami. Zjawiska finansowe obejmują więc zjawiska związane z ruchem pieniądza, gdzie pieniądz występuje jako środek wymiany i środek płatniczy. Ze względu na podmioty gromadzące i wydankujące środki pieniężne zjawiska finansowe można podzielić na: finanse państwa i samorządu terytorialnego, finanse przedsiębiorstw, finanse banków i innych instytucji finansowych, finanse rynków finansowych oraz

stosunki
finansowe

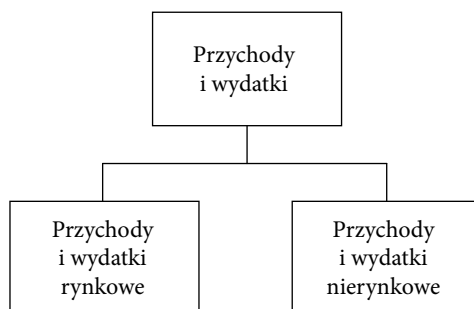
zjawiska
finansowe

---

¹ *Prawo finansów publicznych*, red. B. Brzeziński, A. Olesińska, Toruń 2017, s. 20.

finanse gospodarstw domowych². Kryterium przedmiotowe podziału zjawisk finansowych wskazuje natomiast na tytuł operacji pieniężnej, określając, czy jest to przychód, czy wydatek pieniężny, przy czym wyróżnia się dwa rodzaje przychodów i wydatków (rys. 1.1).

Rys. 1.1. Rodzaje przychodów i wydatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Finanse*, red. J. Ostaszewski, s. 31 i n.

W pierwszym przypadku przepływ strumieni pieniężnych opiera się na mechanizmie rynkowym, w drugim – operacje transferowe dokonywane są z pominięciem mechanizmu rynkowego oraz dodatkowo cechuje je brak wzajemnych świadczeń pomiędzy stronami transakcji.

Finanse są narzędziem podziału PKB i w związku z tym ich istnienie w gospodarce towarowo-pieniężnej jest zjawiskiem obiektywnym, w przeciwieństwie do zasad i mechanizmów tego podziału (i przepływów pieniężnych umożliwiających ten podział), które są wytworem ludzkiej woli i świadomości³.

cechy finansów

Cechą finansów jest **pieniężny i dwustronny charakter**, co przejawia się z jednej strony w pobieraniu (czerpaniu, uzyskiwaniu) dochodów i przychodów (wpływów, wpłat) oraz w ich rozdysponowywaniu na pokrycie różnych potrzeb, czyli dokonywaniu wydatków oraz rozchodów (wypłat) – z drugiej.

Takie dynamiczne procesy noszą nazwę operacji finansowych⁴. W sytuacji gdy wymienione operacje finansowe są dokonywane przez podmioty publiczne, możemy mówić o finansach publicznych⁵. Cechą wyróżniającą finanse

² *Finanse*, red. J. Ostaszewski, Warszawa 2008, s. 31 i n.

³ E. Ruśkowski [w:] *Finanse publiczne i prawo finansowe*, red. C. Kosikowski, E. Ruśkowski, Warszawa 2008, s. 21.

⁴ D. Maśniak [w:] *Leksykon prawa finansowego. 100 podstawowych pojęć*, red. A. Drwiłło, D. Maśniak, Warszawa 2009, s. 129.

⁵ E. Chojna-Duch, *Prawo finansowe. Finanse publiczne*, Warszawa 2017, s. 8 i n.

publiczne jest zatem to, że realizują się one z udziałem państwa, j.s.t. i innych jednostek sektora finansów publicznych.

Złożoność pojęcia finansów publicznych oddaje również jego definicja, która w swej treści zawiera powiązane ze sobą trzy elementy. W tym ujęciu finanse to zespół instytucji prawnych – system prawny finansów publicznych, mechanizm gromadzenia i wydatkowania zasobów publicznych, czyli mechanizm zarządzania, oraz zasób pieniężny, który realnie istnieje i następnie jest dzielony⁶.

Definiując finanse publiczne, należy mieć na uwadze, że są one nie tylko kategorią ekonomiczną, ale również kategorią prawną. Stąd odnosząc się do pojęcia finansów publicznych, należy uwzględnić zwłaszcza takie elementy, jak: tworzenie publicznych zasobów pieniężnych, znaczenie ich przepływu dla podziału PKB, świadome oddziaływanie na procesy tych przepływów przez politykę finansową i funkcjonowanie zasobów pieniężnych w ramach określonego systemu finansowego. W obrębie finansów publicznych powstawanie publicznych funduszy pieniężnych, sterowanie ich podziałem zgodnie z kierunkami polityki finansowej zawsze realizuje się na podstawie obowiązujących przepisów prawa. Dzieje się tak ze względu na znaczenie stosunków finansowych dla funkcjonowania państwa, które ingeruje w ich kształt i przebieg.

**finanse
publiczne –
definicja**

Ekonomiczną stronę finansów stanowią fundusze pieniężne i konkretne stosunki finansowe dotyczące tworzenia i podziału tych funduszy, natomiast prawną stroną finansów to polityka finansowa oraz system urządzeń prawnych regulujących te stosunki, czyli system finansowy.

1.1. Publiczne zasoby pieniężne i stosunki finansowe jako elementy finansów publicznych

Publiczny zasób pieniężny składa się z zasobów budżetu państwa, budżetów j.s.t., państwowych funduszy celowych oraz środków pieniężnych będących w dyspozycji pozostałych jednostek sektora finansów publicznych funkcjonujących w ramach gospodarki pozabudżetowej. Pomiędzy tymi zasobami występują przepływy środków pieniężnych, gdzie pozycję centralną zajmuje budżet państwa zasilający w formie subwencji ogólnej i dotacji celowych budżety j.s.t. oraz wspomagający w formie dotacji państwowe fundusze celowe, a zwłaszcza fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi, oraz fi-

**publiczny zasób
pieniężny**

⁶ T. Dębowska-Romanowska, *Prawo finansowe. Część konstytucyjna wraz z częścią ogólną*, Warszawa 2010, s. 8.

Autorami poszczególnych części podręcznika są specjaliści z danych dziedzin – profesorowie, doktorzy habilitowani i doktorzy będący pracownikami Katedry Prawa Finansowego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

W książce autorzy omówili m.in.:

- pojęcie i funkcję finansów publicznych,
- zasady odpowiedzialności i kontroli w sektorze finansów publicznych (w tym: kompetencje i zadania NIK oraz audyt wewnętrzny),
- problematykę budżetu państwa i innych publicznych planów finansowych,
- procedurę budżetową stosowaną w zakresie budżetu państwa (zasady budżetowe, budżet zadaniowy, Wieloletni Plan Finansowy Państwa, budżet środków europejskich),
- dług publiczny i deficyt budżetowy państwa,
- specyfikę finansów publicznych w sektorze samorządowym (w tym zagadnienia takie jak: wieloletnia prognoza finansowa, procedura budżetowa),
- zagadnienia publicznych aspektów prawa bankowego i rynku finansowego, prawa walutowego i dewizowego, dochody i wydatki j.s.t., dług publiczny i deficyt budżetowy j.s.t, rolę oraz kompetencje nadzorcze i kontrolne Regionalnej Izby Obrachunkowej,
- odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych,
- publiczne prawo bankowe i prawo rynku finansowego,
- podstawowe elementy prawa walutowego i prawa dewizowego,
- wybrane problemy finansowania zamówień publicznych i ubezpieczeń społecznych,
- zasady i zakres gospodarki finansowej przedsiębiorstw państwowych.

W podręczniku ponadto znajdują się materiały pomocnicze niezbędne do nauki przed kolokwium lub egzaminem:

- kazusy, które Czytelnik może samodzielnie rozwiązać,
- zestaw pytań kontrolnych pomocnych w utrwaleniu wiedzy,
- spis polecanej literatury do pogłębionej analizy zagadnień.

Przy każdym kazusie i pytaniu kontrolnym zamieszczono szkic odpowiedzi bądź wskazówki, w którym miejscu książki znajduje się materiał ułatwiający sformułowanie poprawnej odpowiedzi.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-187-364-2

